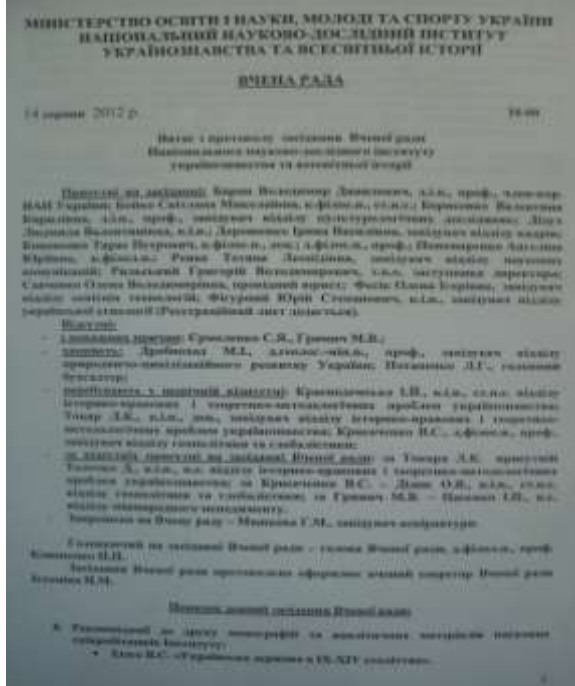

Відгуки та рецензії та на наукову монографію доктора історичних наук, професора, академіка АНВШ України «Українська держава в IX-XIV століттях», що вийшла в видавництві «Сімик» в Івано-Франківську, 9 листопада 2017 року.

На засідання Кафедри Українознавства Інституту Східної Європи 9 листопада 2017 року, з 9 години, з нагоди святкування Кафедрою Українознавства «Дня української мови і писемності» та 1165-ліття української державності(852-2017рр.), відбулась презентація наукової монографії доктора історичних наук, професора, академіка Академії Наук Вищої Школи України «Українська держава в IX-XIV століттях, що вийшла в Івано-Франківську. На засідання прибули майже всі вчені Кафедри Українознавства та Інституту Східної Європи, зокрема її професори: П.П. Кононенко, М.П. Недюха, Т.П. Кононенко, О.В. Огірко, І.В. Огірко, В.О. Кобилуох, Б.І. Сушинський, М.П. Недюха, В.С. Гаркуша, П.П. Кононенко, З.В. Партико, І.Ю. Квасниця; доценти Кафедри Українознавства: В.В. Гаюк, Т.Б. Каляндрук, В.С. Артюх, В.О. Хитрук...

На засіданні Кафедри Українознавства Інституту Східної Європи також були зачитані рецензії професорів З.В. Партико і О.В. Огірка, які будуть зачитуватися під час презентації в Неаполі та Ватикані.

І. СЛУХАЛИ: Кононенка П.П., д.і.н., проф., директора Інституту, який ознайомив членів Вченої ради з науковою працею Віктора Ізля «Українська держава в IX-XIV століттях», рецензентом якої він є. Ця наукова праця є потужним дослідженням історії України, баується на джерелознавчому матеріалі, сконцентрованому в російських державному архіві, державній бібліотечі та історичній бібліотечі міста Москви. На опрацьованому вченні матеріалі, проаналізована роль українських політичних, громадських, культурних, релігійних організацій та діячів в усіх сферах розвитку українського народу та української державності в IX-XIV століттях.

У монографії «Українська держава в IX-XIV століттях» встановлені причини, які призвели до кристалізації і єдності давньоукраїнського суєвільства, його економічної і політичної могутності в IX-XIV століттях, з'ясована роль Української держави в середньовічній Європі, затверджено сучасну методологію українського державознавства.

УХВАЛИЛИ: Внести необхідні редакційні правки в текст монографії; рекомендувати до друку монографію Віктора Ізля «Українська держава в IX-XIV століттях»

Голова Вченої ради *[Signature]* проф. Кононенко П.П.
 Вчений секретар ради *[Signature]* Істоміна Н.М.

ВІДГУК

на монографію доктора історичних наук, професора, академіка Академії Наук Вищої Школи України Віктора Ідзя "Українська держава в IX-XVI століттях (Івано-Франківськ : СІМІК, 2017. - 800с.)".

Упродовж трьох з половиною століть Україна перебувала в колоніальній залежності від Російської імперії. При цьому Російська імперія бачила подальше перебування України в її складі лише як своєї невід'ємної частини, яка лише етнічно відрізняється від самої імперії (фактор мови з часом повинен був нівелюватися).

Неабияку роль у цьому мала відіграти й історія України, яка трактувалася як історія земель, які лише деякий час перебували поза складом матірних російських (московських) земель. Відповідно, ці землі не могли претендувати на самостійне, державне існування. Саме з таких міркувань історія західних земель сучасної української держави трактувалася російськими історіографами як історія Галицько-Волинського князівства, тобто частини іншої держави, а не як самостійної держави. Хоча підстави для трактування історії цієї території як самостійної держави є незаперечні: князю Данилу Галицькому папські посланці вручили корону для узаконення його правління як короля, а, отже, це була окрема держава.

У зв'язку з цим в українській історичній науці виникає потреба донести ці ідеї, що полягають у новому (стосовно російської історіографії) трактуванні питань історії західних українських земель у IX-XVI ст., до громадян нашої держави. Це має неабияке політичне значення, оскільки впливає на виникнення почуття гордості громадян за своє минуле, усвідомлення тяглості існування сучасної держави. Тим більше це важливо в час українсько-російської війни (2014-2017 р.), в якій Російська імперія продовжує зазіхати на українські землі.

Заповнити прогалини в цьому питанні покликані кілька видань, що з'явилися в цьому 2017 р. Маю тут на увазі на монографію доктора історичних наук, професора, академіка Академії Наук Вищої Школи України Віктора Ідзя "Українська держава в IX-XVI століттях (Івано-Франківськ : СІМІК, 2017. – 800с.)" [1], а також видання, підготоване на цю ж тему газетою "День" [2].

Порівнюючи вказані два видання відразу потрібно зазначити суттєву різницю між ними: монографія доктора історичних наук, професора, академіка Академії Наук Вищої Школи України Віктора Ідзя "Українська держава в IX-XVI століттях (Івано-Франківськ : СІМІК, 2017. - 800с.)" належить до наукових (за жанром це наукова монографія), а видання газети "День" - це науково-популярне видання (власне, збірник статей, опублікованих газетою впродовж року).

Не будучи істориком, нам важко проводити історіографічний аналіз монографії доктора історичних наук, професора, академіка Академії Наук Вищої Школи України Віктора Ідзя "Українська держава в IX-XVI століттях (Івано-Франківськ: СІМІК, 2017. - 800с.)", який ще повинні зробити історики-професіонали. Тому тут ми маємо намір здійснити соціальний та видавничий аналіз цього видання.

Найперше потрібно відзначити актуальність монографії доктора історичних наук, професора, академіка Академії Наук Вищої Школи України Віктора Ідзя "Українська держава в IX-XVI століттях (Івано-Франківськ : СІМІК, 2017. - 800с.)".

Про неї свідчить і те, що в газеті "День" і далі - вже після виходу вказаних двох видань - продовжують з'являтися публікації, котрі так само стосуються цієї теми (див., наприклад, [3]).

Тема видання розкрита доктором історичних наук, професором, академіком Академії Наук Вищої Школи України Віктором Ідзем "Українська держава в IX—XVI століттях (Івано-Франківськ : СІМІК, 2017. - 768с.)" широко, всебічно. Про це свідчить часовий відрізок, який висвітлено в монографії - фактично це половина тисячоліття. Цей відрізок охоплює період виникнення держави, її розвиток, найвище піднесення й поступове згасання, яке пізніше переросло у виникнення нової, козацької України.

Ідея видання полягає в тому, щоб показати, що історія західних земель України - це не історія лише окремого князівства, а це історія князівства, яке перетворилося в королівство, проіснувало майже півтори століття й охопило значну частину сучасної української держави, включаючи Київ - столицю Русі.

У цьому полягає суспільне значення монографії доктора історичних наук, професора, академіка Академії Наук Вищої Школи України Віктора Ідзя "Українська держава в IX-XVI століттях (Івано-Франківськ : СІМІК, 2017. - 800с.)" для сучасної України.

Тематично монографія доктора історичних наук, професора, академіка Академії Наук Вищої Школи України Віктора Ідзя "Українська держава в IX-XVI століттях (Івано-Франківськ : СІМІК, 2017. - 768с.)" є багатогранною. Вона охоплює питання адміністративного управління тогочасною державою, питання її

політичних стосунків зі сусідами, питання економічного та релігійного життя, питання культури і питання життя різних суспільних станів. Монографія стала підсумком багаторічної роботи автора над аналізованою темою.

Монографія доктора історичних наук, професора, академіка Академії Наук Вищої Школи України Віктора Ідзя "Українська держава в IX-XVI століттях (Івано-Франківськ : СІМІК, 2017. - 800с.)" має розгорнутий зміст (с. 3-6), який розгортає виклад у хронологічній послідовності. Такий детальний зміст дає змогу багатоаспектно дослідити життя Королівства Русі.

Науковий рівень монографії засвідчують її наукові рецензенти: доктори історичних наук, професори В. Грабовецький, В. Борисенко, В. Кабузан, Я. Калакура та доктор філологічних наук, професор П. Кононенко. Окремі розділи монографії доктора історичних наук, професора, академіка Академії Наук Вищої Школи України Віктора Ідзя "Українська держава в IX-XVI століттях (Івано-Франківськ : СІМІК, 2017. - 768с.)" супроводжуються ілюстративним матеріалом. Відчувається, що автор глибоко обізнаний з теоріями і концепціями аналізованого ним відрізка часу історії нашої держави.

Кожен розділ видання супроводжується списком використаної літератури.

На нашу думку, монографія доктора історичних наук, професора, академіка Академії Наук Вищої Школи України Віктора Ідзя "Українська держава в IX-XVI століттях (Івано-Франківськ : СІМІК, 2017. - 800с.)", що розкриває пів тисячолітню українську історію, яка для сучасної України видана вкрай мізерним накладом, що відразу ж робить її раритетним (такий малий наклад призвів і до того, що ціна видання стала непомірно високою або й просто недосяжною для тих громадян України, котрих просто цікавить історія нашої держави)...

Не сумніваємося, що на монографія доктора історичних наук, професора, академіка Академії Наук Вищої Школи України Віктора Ідзя "Українська держава в IX-XVI століттях (Івано-Франківськ : СІМІК, 2017. - 800с.)" стане одним з тих видань, яке зможе ліквідувати один з тих надуманих міфів про Галицько-Волинське князівство, яке так довго й так тривало вибудовувала російська історіографія.

Майбутні дослідники зможуть належним чином оцінити той внесок, який зробив своєю монографією "Українська держава в IX-XVI століттях (Івано-Франківськ : СІМІК, 2017. - 800с.)" - доктор історичних наук, професор, академік Академії Наук Вищої Школи України Віктор Ідзьо.

У висновок наголошу, монографія доктора історичних наук, професора, академіка Академії Наук Вищої Школи України Віктора Ідзя "Українська держава в IX-XVI століттях (Івано-Франківськ : СІМІК, 2017. - 800с.)" в нашу нову добу, повністю позбавлену імперського російського напilenня на українську історію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ідзьо В. Українська держава в IX-XVI століттях : наукове видання. - Івано-Франківськ : СІМІК, 2017. - 768 с.
2. Корона, або Спадщина Королівства Руського. - Київ : ТОВ "Українська прес-група", 2017. - 696 с.
3. Партико З. "Третій стан" Королівства Руського: історична доля, повсякденне життя, вірування // День. - К., 2017. - № 202-203. - С.21; № 208-209. - С.21.

**Рецензія на наукову монографію доктора історичних наук, професора, академіка АН ВШ України
«Українська держава в IX-XIV століттях». – Івано-Франківськ, “Сімик”, 2017. - 800 с.**

Віктор Ідзьо – академік Міжнародної Академії Наук Євразії, Академії Наук Вищої Школи України, ректор Українського державного університету м. Москви, провідний науковий співробітник Інституту українознавства МОН України, лауреат премії ім. академіка Івана Крип'якевича, завідувач Кафедри Українознавства Інституту Східної Європи при Університеті «Львівський Ставропігійон», широко відомий історик та українознавець в Україні, Росії, Польщі та за їх межами: доктор історичних наук, професор, член спеціалізованої ради Вченої Ради по захисту кандидатських та докторських дисертацій Інституту українознавства МОН України, головний редактор 3 наукових вісників та журналу “Українознавець”, організатор численних міжнародних конференцій, автор більше ніж 600 наукових статей, 18 монографій, 27 наукових брошур.

Автор наукової монографії “Українська держава в IX-XIV століттях” розглядає процеси зародження, становлення та неперервний культурний, історичний, християнський, духовний, політичний, соціальний та економічний розвиток українського народу, Української держави в IX-XIV століттях. Монографія присвячена гідному та належному відзначенню 1165-ліття української державності (852-2017 рр.). Вона торкається питань християнізації України-Русі від місії рівноапостольних Кирила і Мефодія, до хрещення України за князя Володимира Великого, до славетних князів християн Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха та інших. В ній розглядаються непрості взаємини Київської Церкви з матірною Константинопольською Церквою, а також взаємини України-Русі та римської Церкви в X – XIV ст. в епоху славетних релігійних та політичних діячів Пап Римських: Івана XVI (997-998 рр.), Сильвестра II (999-1003 рр.), Інокентія IV (1243-1254 рр.) та князя Володимира Великого (979-1015 рр.) і короля України-Русі Данила Галицького (1253-1264 рр.). Відомо, що першими українськими митрополитами були Іларіон та Клим Смолятич, а після смерті князя Володимира Великого в 1015 році у самому Києві нараховувалось близько 400 християнських храмів.

Запропонована наукова праця приурочена 38-и літній науково-педагогічній діяльності автора (1979-2017 рр.), покликана допомогти науковцям, викладачам і студентам правильно зрозуміти виникнення та походження української державності в 852 р. та спроб міжцерковного порозуміння між східною Церквою візантійського обряду в Україні-Русі та західною католицькою Церквою латинського обряду в історичний час, коли після нещасливого першого східного розколу (схизми) 1054 р. єдина Христова Церква поділилась на католицьку з центром у Римі та православну з центром у Константинополі. У праці розкриті змагання українців до єдності із Вселенською Церквою і водночас прагнення зберегти свій східний, грецький обряд, який найбільше відповідає психіці та менталітету нашого народу. Автор аргументовано доводить, що бажанням українців було мати свого короля, щоб бути включеним до західно-європейського світу та запровадити унію нашої Церкви із Вселенською, щоб сповнилися заповіді Христа: “І буде одне стадо й один пастир” (Ів. 10,16), “Щоб усі були одно, як Ти, Отче, в Мені, а Я в Тобі, щоб і вони були в нас об'єднані; щоб світ увірував, що Ти Мене послав” (Ів. 17,21).

В Києві візантійські події 1054 року не мали особливого значення і не порушили українського церковного нейтралітету. Тобто позиція Церкви на Київській Русі відносно так званої “схизми”, роз'єднання царгородського Патріарха Керулярія з Римом і його Архiereєм, наступником верховного апостола Петра, була цілком нейтральна, якщо й не сприятлива позиціям Заходу й Риму. Українська Церква й надалі відносилась до Риму як до Батька, а до Візантії як до Матері.

Велике значення мало й те, що вся княжа родина Ярослава Мудрого (“тестя Європи”) була широко посвоячена з латинським Заходом. Найстарший син Ярослава – Ізяслав впродовж свого володарювання виявляв виразну проримську, західну орієнтацію, яка довела до того, що 1075 року він прийняв і корону з Риму через свого сина Ярополка - Петра.

Тільки майже через 100 років Візантії вдасться прихилити Українську Церкву на свій бік, по довгому володарюванню Мономаховичів. Політика Юрія Довгорукого та Андрія Боголюбського помітно змінить цю нейтральну лінію Української Церкви. Але ані тоді, ні згодом Українська Церква ніколи не вестиме дешево антиримську пропаганду чи полеміку.

Проте слід наголосити, що з актом 1054 року й поставленою у ньому проблемою церковної єдності й проводу тісно пов'язуються на Україні наступні події: зокрема Київський Собор 1147 року і поставлення митрополита Кліма Смолятича; Ліонський собор 1245 року й участь у ньому українського першоієрарха Петра, коронування римською королівською короною Данила Романовича Галицького.

Утвердження в Києві князювання Юрія Довгорукого (1154-1157 рр.) “похоронило” справу усамостійнення Київської митрополії від Візантії. Можна сказати, що 1154 роком закінчився період вселенського християнства у Київській державі. Від цього часу починається повільний відхід України від Заходу і повернення її до Візантії, а згодом до Москви.

Проте зв'язки нашої Церкви з Римом не переривалися. Зокрема у 1245 році Чернігівський архієпископ Петро Акеревич взяв участь у XIII Вселенському Соборі в Ліоні, а 1253 року папа Інокентій IV прислав корону для

Галицько-Волинського князя Данила, бо саме в Галич, після великого руйнування Києва Андрієм Боголюбським у 1169 році, а потім монголо-татарами (1240 р.) центр християнського життя України–Русі переноситься з Києва на галицькі терени, тобто на захід, де до 1340 року, поки не прийшла польська окупація західних земель, існувала могутня Галицько-Волинська держава, яка здобуває власну митрополію, розвиває чернечий стан. Будуються монастирі у Зарваниці, Почаєві, Скиті Манявському, в інших місцях, які стають осередками освіти, культури і мистецтва. Знане є церковне будівництво, наприклад, величава церква св. Пантелеймона в Галичі. В цей час діє наша Церква і на Закарпатті та на Буковині. При всіх храмах були школи, внаслідок чого на відміну від населення московських князівств, де читати й писати вміли лише священники й купці, народні маси були освічені. Освітньо й культурно український народ стояв вище від сусідніх народів – поляків і угорців, де грамотними були лише пануючі верстви населення. Освіта й активне релігійно-культурне життя стимулювали розвиток добробуту й заможності не лише бояр та купців, а й також звичайних міщан і селянства Галичини й Волині.

Посланий Богом – понад 800 років тому король Данило Галицький був мужем провидіння Божого. Він у свої 25 років зумів покорити галицьких боярів, приєднати у 1227 році Волинь, а в 1238 році – всі галицькі землі і створити одну державу. Він бажав приєднати також і Київ і зробив це у 1239 році. Але через рік була страшна навала монголо-татар. Вороги дійшли аж під німецькі землі, знищивши все, що збудував король Данило. Слід пам'ятати, що Данило будував своє князівство на сильній вірі. Він розумів, яку велику благодать несе нам Христова Церква і сприяв, щоб вона на всіх наших землях настановляла своїх митрополитів. Данило хотів, щоб постала своя незалежна українська Церква. Такі ж ідеї на землях Київщини та Черкащини підтримував св. князь Михайло Чернігівський, який загинув мученицькою смертю від монголо-татар, не зрадивши своєї віри і переконань.

Отже, становище Христової Церкви за княжих часів, тоді ще однієї, було привілейоване в Київській, Галицькій та й частково Литовській державах. Княжа влада давала повну свободу церковним структурам. Такої свободи не мали у своїх країнах ні Грецька, ні Римська Церкви. Бо Церква в нашій першій княжій державі не мала симонії (святокупства), цезаропапізму. Це добре підтверджують історичні дослідження. Майже не було зударів між державною і церковною владами. Навпаки, незалежний стан українського духовенства надавав йому великого авторитету в державі, через що Київський митрополит став першим дорадником князя й мав на державні справи реальний вплив і був оточений великою повагою. Широка автономія Церкви привела до розвитку монастирського життя.

Саме завдяки виразному та толерантному ставленню князівської влади до Церкви створився окремий, як його слушно називають історики, київський обряд. Він в багатьох деталях не подібний ні до грецького, ромейського, ні до латинського обряду. Це був рід слов'янського обряду, але цілком самостійного під кожним оглядом.

Церква у княжій добі грала визначну роль в громадському житті й виховувала громадян держави на добрих послідовників Христової науки й одночасно патріотів своєї землі. Церква за княжих часів мала місійного Духа і понесла Боже слово на північні землі Київської держави, особливо в часах монголо-татарського іга. Вона також мала вплив на литовців, які спочатку належали до київського обряду, а шойно потім латинники витіснили наш обряд з тих околиць.

В історії католицької Церкви Папа Інокентій IV (25.VI.1243-7.XII.1245) відомий як Sinibalda Fieschi (Синібальдо Фієскі, родом з м. Генуя в Італії), який став обраним римським понтифіком по дволітній вакансії, схвалений через імператора Фрідріха II та незабаром старався забезпечити собі незалежність від нього. Внаслідок конфлікту з імператором Інокентій IV виїхав через Геную до Ліона, звідки керував Церквою аж до смерті Фрідріха II. У 1244 р. скликав XIII Вселенський Собор в Ліоні (28.VI-17.VII) у справі імператора Фрідріха II. За його понтифікату в 1244 р. хрестоносці втратили Єрусалим. Інокентій IV схилив короля Франції святого Людовика IX до хрестоносного походу (1248 р.) проти мусульман, який однак закінчився невдачею.

В другій половині XIII ст. знову ж у французькому Ліоні в 1274 р. за Папи Йосифа I (1268-1275 рр.) пройшов XIV Вселенський (унійний) Собор, де царгородський імператор Михайло VIII Палеолог приступив до з'єднання з апостольською столицею. Патріарх Іван Веккос та імператор склали присягу в Рим, а в 1282 р. імператор Андроник II знову сприяв роз'єднанню, ув'язнивши Патріарха Веккоса.

Слід зауважити, що автор фахово підійшов до написання даної праці. В ній на основі історичних джерел польського, угорського, французького, італійського, австрійського, російського, українського походження викладаються політичні процеси в Україні–Русі в IX–XIV ст. та в Галицько-Волинській державі в середині XIII ст. Велика увага у рецензованій праці акцентується на питаннях проведення королем Данилом Галицьким дипломатичних взаємин України-Русі та Римської Церкви. Вказано, що позитивними кроками короля Данила Галицького була ідея злучення Галичини, Волині та Київщини в єдину Руську державу, яку він здійснив шойно у 1238 р., а у 1253 р. став королем Русі.

В праці академіка Ідзя пропонується глибоко усвідомити, що король Данило Галицький уже в 1246 р. вів перемовини про унію, а Папа Інокентій IV бажав мати на сході Європи сильного політичного союзника. Автор наголосив також на головні причини заключення унії, найважливішою з яких була релігійна рівність з католицьким Заходом, а також допомога Заходу у війні проти Золотої Орди.

Запровадження унії нашої церкви із Вселенською в середині XIII ст. стало добрим прикладом для вірних Української Церкви, які шойно внаслідок Берестейської унії 1596 року, домоглися правдивої реунії (відновлення єдності із Вселенською Церквою) за умови збереження самоуправності Церкви і літургічної окремішності, яка існує й по сьогодні.

Позитивним аспектом запропонованої праці є те, що вона враховує здобутки української духовної традиції, і тим самим сприяє вихованню не абстрактної духовності, а такої, що має глибоке національне підґрунтя.

Порушені проблеми наукової праці закликають виховувати молодь у вірності Богові, Україні, народам. Праця написана на екуменічному рівні, не ображаючи почуття вірних різних християнських конфесій і сприятиме толерантному відношенню між ними.

Розглянута наукова монографія «Українська держава в IX-XIV століттях» рекомендована до друку як Національним науково-дослідним Інститутом Українознавства та всесвітньої історії Міністерства Освіти і Науки України так і Кафедрою Українознавства Інституту Східної Європи що при Університеті «Львівський Ставропігон».

Вважаю, що запропонована наукова монографія «Українська держава в IX-XIV століттях», підготовлена завідувачем Кафедри Українознавства Інституту Східної Європи при Університеті «Львівський Ставропігон», доктором історичних наук, професором Віктором Ідзьом, вносить помітний вклад у скарбницю знань про історію української держави та Церкви і особливо буде корисна для науковців, викладачів та студентів вищих навчальних закладів, а також для усіх, що цікавляться історією України та її Церкви.

...Більш конкретне і предметне наукове обговорення та рецензування монографії планується провести **11-14 грудня 2017 року в Неаполі та Римі**, куди вчені Кафедри Українознавства Інституту Східної Європи відправляються з науковими доповідями по апробованій темі на запрошення **Владимира Іринія Білика!**...

Отже в Неаполі і Римі, Ватикані заслухаємо **рецензії** на монографію «Українська держава в IX-XIV століттях» доктора філософії, **професора Олега Огірка** та доктора філологічних наук, **професора Зіновія Партико**...